

היום נלמד בעזרת ה':

שבועות דף מז

א"ר ירמיה בר אבא - שלחו ליה מבי רב לשמואל: שלחו מבית מדרשו של רב שאלה לשמואל. במקרה של ויכוח על קציצה (כמה קצץ בעה"ב לשכיר) מי נשבע? ושמואל אמר את דעתו שכאן בעל הבית נשבע, כי הוא זוכר האם שילם או לא. כנ"ל בדף הקודם.

קושיא: איני, והא תני רבה בר שמואל קצץ המע"ה: כתוב בברייתא (בסוף העמוד הקודם) שגם בויכוח על קציצה, השכיר שהוא המוציא מחבירו עליו להביא ראיה (להביא עדים שבעה"ב קצץ לו שתיים ולא אחת). ועל כך קשה -

ואי לא מייתי ראייה פקע. אמאי? ישבע בעל הבית ויפסיד אומן! מדברי הברייתא עולה, שאם האומן (= השכיר) לא יביא ראיה, הוא יפסיד את הכסף שהוא תובע. מדוע? הרי לדברי שמואל בעל הבית צריך להשבע, ורק אם הוא ישבע יפסיד השכיר.

תירוץ: אמר רב נחמן: הברייתא כתבה רק אפשרות אחת מתוך שתיים. כי אכן יש שתי אפשרויות - או שהשכיר יביא ראיה ויקח את הכסף, או שבעל הבית ישבע והאומן יפסיד.

קושיא נוספת על שמואל:

מיתיבי הנותן טליתו לאומן וכו': הויכוח כאן הוא על קציצה. ויש בזה שלושה מצבים.

1. כשהטלית בידיים של האומן, בעה"ב צריך להביא ראיה. כי הוא 'המוציא מחבירו' ועליו מוטל להביא ראיה (עדים, שהוא קצץ רק אחת ולא שתיים). 2. אם האומן כבר נתן לו את הטלית, ועדיין לא עבר הזמן של התשלום, השכיר נשבע ונוטל (זמן התשלום הוא בסיום העבודה, עד שיעבור היום או הלילה). 3. אם עבר הזמן, השכיר צריך להביא ראיה כי הוא 'המוציא מחבירו'. (ולא יועיל שהוא ישבע, כי כפי שלמדנו

לעיל יש 'חזקה' שבעל הבית שילם את הכסף עד סוף הזמן כדי שלא יעבור על איסור 'בל תלין'. עד כאן הבריייתא.

בזמנו מיהא נשבע ונוטל. אמאי? ישבע בעה"ב ויפסיד אומן: מדוע במקרה האמצעי, כשהאומן נתן לבעה"ב את הטלית ועדיין לא עבר הזמן האומן נשבע ונוטל? הרי מדובר בקציצה ולדברי שמואל בעל הבית נשבע והאומן מפסיד.

רב נחמן בר יצחק מתרץ: הא מני ר' יהודה היא דאמר כל זמן ששבועה נוטה אצל בעה"ב שכיר נשבע ונוטל: רבי יהודה סובר שבכל מקום שיש שבועה דאורייתא, דהיינו שבעל הבית מודה במקצת, חכמים העבירו את השבועה לשכיר והוא נשבע ונוטל, אפילו במקרה של קציצה! אבל חכמים חולקים וסוברים שבמקרה של קציצה בעל הבית נשבע ולא השכיר (כי הוא זוכר האם שילם או לא). ושמואל סובר כחכמים.

שאלה: הי ר' יהודה? אילימא ר' יהודה דמתניתין וכו': הגמרא מבררת היכן אמר זאת רבי יהודה? אם נאמר רבי יהודה הכתוב במשנתנו, לא יתכן. כי במשנה הוא מחמיר יותר מחכמים, ולא יתכן שכאן הוא יקל יותר מהם. דהיינו במשנה כתוב אם הויכוח בין השכיר לבעה"ב הוא בלי קציצה, לדעת חכמים השכיר נשבע ונוטל בכל מקרה, ורבי יהודה מחמיר שדוקא במקרה שבעה"ב מודה במקצת השכיר נשבע ונוטל. ואם כן כל שכן שבמקרה של קציצה שחכמים מחמירים שבעה"ב ישבע, שרבי יהודה לא יקל ויאמר שהשכיר נשבע ונוטל!

אלא רבי יהודה דבריייתא: אלא לומדים זאת מדברי רבי יהודה המובא בבריייתא. כשהשכיר תובע את הכסף בתוך זמן התשלום הוא נשבע ונוטל. אבל לאחר זמן התשלום, לא. ואמר על כך רבי יהודה שכל זה דוקא כשבעה"ב מודה במקצת, כגון שהשכיר תובע חמשים דינר כסף ובעה"ב טוען שהוא כבר שילם לו דינר זהב (שזה חצי מהתשלום, כי דינר זהב = 25 דינרי כסף). ואפילו כשהויכוח על קציצה, השכיר נשבע ונוטל.

מתקיף לה רב שישא בריה דרב אידי: בדומה לקושיא הנ"ל רק בכיוון ההפוך. איך יתכן לומר שהבריייתא הזו האומרת שגם בקציצה נשבע השכיר ונוטל, היא דעת רבי יהודה ולא דעת רבנן? הרי אם במקרה שרבי יהודה מחמיר רבנן מקילים, כל שכן במקום שרבי יהודה מיקל שחכמים לא יחמירו. כלומר במשנתנו במקרה שלא קצץ, ובעה"ב כופר הכל, מחמיר רבי יהודה שהשכיר לא נשבע ונוטל, ורבנן מקילים שגם

בזה השכיר נשבע ונוטל. ואילו בבכרייתא הזו רבי יהודה מיקל שגם בקציצה השכיר נשבע ונוטל, ואיך יתכן שחכמים יחמירו שהוא לא נשבע ונוטל?

ואלא מאי רבנן? ואלא הא דתני וכו': אלא מה, נאמר שרבנן מודים בזה לרבי יהודה שגם בקציצה השכיר נשבע ונוטל? אך אם כן תשאר לנו הקושיא מהבכרייתא שהביא רבה בר שמואל, האומרת שאם קצץ המוציא מחבירו עליו הראיה. כי היא תהיה לא כרבי יהודה ולא כרבנן!

תירוץ: אלא אמר רבא: באמת בקציצה רבי יהודה מיקל שהשכיר נשבע ונוטל וחכמים מחמירים שלא. ובמקרה שבעה"ב כופר הכל חכמים מקילים שהשכיר נשבע ונוטל ורבי יהודה מחמיר שלא. ואין קושיא בדבר.

כי לדעת רבי יהודה רק בשבועה דאורייתא עשו רבנן תקנה והפכו את השבועה לשכיר שישבע ויטול. והיינו דוקא במודה במקצת. אבל לא בכופר הכל, משום ששם עצם השבועה היא תקנה דרבנן, ולכן רבנן לא עושים 'תקנה לתקנה' שהשכיר ישבע. אבל לדעת רבנן גם בשבועה דרבנן (בכופר הכל) עושים רבנן תקנה לתקנה שהשכיר ישבע ויטול. ומאידך, בקציצה השכיר לא נשבע, כי בעה"ב זוכר האם שילם. (וכל הסיבה שרבנן הפכו את השבועה מבעה"ב לשכיר, זה רק בגלל שבעה"ב טרוד בפועליו ואינו זוכר האם שילם או לא).

*

למדנו במשנה - נגזל כיצד? היו מעידין אותו שנכנס לביתו למשכנו כו': שני עדים מעידים שהמלוה נכנס לבית של הלווה כדי לגבות ממנו משכון שלא ברשות בית דין, והלווה טוען שהמלווה גזל לו כלים. הלווה נשבע ונוטל.

קושיא: ודלמא לא משכנו! מי לא אמר רב נחמן וכו': הרי העדים רק מעידים שהמלווה נכנס לבית של הלווה כדי למשכן אותו, אך הם לא מעידים שהוא אכן לקח לו כלים. ואם כן מה מועילה עדותם? אולי לבסוף הוא לא לקח לו כלום?

וכמו שאמר רב נחמן - אדם המחזיק גרזן בידו ואומר 'אני הולך לקצוץ את העץ דקל של פלוני', ואחר כך רואים שהדקל קצוץ, אנו לא אומרים שברור הדבר שהוא קצץ אותו, ואיננו מחייבים אותו לשלם. מוכח שאדם עשוי להגזים בדבריו. ואם כן גם כאן, יתכן שהמלווה דיבר דברי גוזמא שהוא נכנס לקחת משכון, אך לבסוף לא עשה זאת.

תירוץ: אימא 'ומשכנו': מדובר שהעדים ראו שהוא אכן לקח ממנו משכון.

קושיא: וליחזי מאי משכנו? אם כן שהעדים יעדיו מה הוא לקח לו, ומדוע צריך הנגזל להשבע? רבה בר בר חנה מתרץ: מדובר שהעדים ראו אותו יוצא עם כלים, אבל הנגזל טוען שהוא החביא עוד כלים מתחת בגדיו. (ומכיון שהם ראו שהוא גזל לו כלים, יש כבר סיבה לחשוש שהוא גנב כלים נוספים).

*

אמר רב יהודה: עדים שראו אדם שנכנס לבית חבירו ומטמין כלים תחת כנפיו בגדיו ויוצא, והוא אומר 'קניתי אותם מבעל הבית', ובעל הבית טוען 'השאלתי לו אותם', אותו אדם לא נאמן אפילו בשבועה, וחייב להחזיר את הכלים לבעה"ב.

ולא אמר: ומה שאמרנו שאינו נאמן זה רק במקרה שבעה"ב לא עשוי למכור את כליו, אבל אם הוא עשוי למכור את כליו, אותו אדם נאמן לומר שהוא קנה אותם ממנו.

ושאין עשוי למכור את כליו נמי לא אמר: וגם מה שאמרנו שאינו נאמן במקרה שבעה"ב לא עשוי למכור את כליו, זה רק במקרה שהוא נטל דברים שאין הדרך להטמין אותם, כלומר שאדם לא מתבייש ליטול אותם בשוק בפרהסיה, ולכן אינו נאמן לומר 'קניתי אותם מבעל הבית', 1. כיון שבעה"ב לא עשוי למכור את כליו, 2. מכך שהוא הטמין אותם מוכח שהוא מתבייש שכולם ידעו שהוא זקוק לשאול כלים מהשכנים שלו, שהרי אם הוא באמת קנה אותם הוא לא היה מטמין אותם תחת בגדיו. אבל אם הוא לקח דברים שהדרך להטמיןם (ש שאדם מתבייש ליטול אותם בשוק בפרהסיה), הרי הוא נאמן לומר שקנה אותם מבעה"ב.

ושאין דרכן להטמין נמי לא אמר: וגם מה שאמרנו שאינו נאמן במקרה שהוא נטל דברים שאין הדרך להטמין אותם, זה רק במקרה שהנוטל הוא אדם לא צנוע, אבל אם הוא אדם צנוע הרי דרכו להטמין אפילו דברים ששאר האנשים נוטלים אותם בפרהסיה, והוא נאמן לומר שקנה אותם מבעה"ב.

ולא אמר: ומה שאמרנו שאין הנוטל נאמן במקרה שאין בעל הבית עשוי למכור כליו, והוא נטל דברים שאין הדרך להצניעם, והוא לא אדם צנוע, זה רק במקרה שהנוטל טוען 'קניתי אותם מבעה"ב' ובעה"ב טוען 'השאלתי לך אותם', אבל אם בעה"ב טוען 'גנבת אותם ממני', אין בעה"ב נאמן לומר כן, לפי שאנו לא מחזיקים סתם אדם לגנב, אלא ישבע הנוטל שאכן קנה אותם ממנו.

ולא אמרן אלא בדברים העשויין להשאל ולהשכיר: ומה שאמרנו שהנוטל לא נאמן לומר 'קניתי אותם מבעה"ב' זה רק במקרה שהוא נטל דברים שדרך בני אדם להשאל ולהשכיר אותם, אבל אם הוא נטל דברים שאין הדרך להשאלם ולהשכירם, דהיינו דברים שהבעלים שומרים עליהם שלא יתקלקלו, נאמן הנוטל לומר 'קניתי אותם מבעה"ב', ואנו לא מאמינים לזה שטוען שהשאל לו אותם.

וראיה לדבר -

דשלח רב הונא בר אבין: שהרי שלח רב הונא בר אבין - 'דברים העשויים להשאל ולהשכיר ואמר לקוחים הן בידי אינו נאמן'. משמע שדווקא בדברים שדרך בני אדם להשאל ולהשכיר אותם אינו נאמן, אבל בדברים שהדרך להשאלם ולהשכירם נאמן.

כי הא דרבא: וכמו המעשה שהיה שרבא הוציא מספריים של סורקי בגדים וגם ספר של דברי אגדה מידיהם של יתומים, לפי שחפצים אלה הם דברים העשויים להשאל ולהשכיר. ביאור: אדם אחד תבע את היתומים שהחפצים הנ"ל שייכים לו, והביא על כך עדים, וטען שהוא השאל אותם לאבי היתומים, ורבא הוציא את החפצים הנ"ל מהיתומים והביאם לתובע, ומכך משמע שאם אבי היתומים היה חי ועומד לפנינו והיה אומר 'קניתי אותם מבעה"ב' לא היה נאמן להישבע על כך כיון שהם חפצים העשויים להשאל ולהשכיר, משום שאם הוא היה נאמן בשבועה על כך הרי שאנו היינו טוענים עבור היתומים 'אביהם קנה אותם ממך'.

*

אמר רבא: הדין ששנינו לעיל שהגזל נשבע ונוטל, אינו אמור דוקא כלפי הנגזל שרק הוא יכול להישבע וליטול, אלא אפילו השומר של בעה"ב נאמן להישבע איזה כלים הוא ראה שהגזלן נטל, ואפילו אשתו של השומר נשבעת.

בעי רב פפא: האם גם פועל ששכרו בעה"ב לעסוק במלאכתו אבל לא מסר לו את שמירת הבית נאמן להישבע או לא? תיקו.

*

אמר ליה רב יימר לרב אשי: אם בעה"ב טוען שהגזלן גזל ממנו כוס של כסף, אם הוא נאמן להישבע על כך?

חזינא: אנו רואים, אם הוא אדם עשיר, או שהוא אדם נאמן שהאנשים מפקידים אצלו חפצים יקרים, הרי הוא נאמן להישבע על כך, ואם לא, אינו נאמן להישבע.

*

למדנו במשנתנו - נחבל כיצד:

אמר רב יהודה אמר שמואל: מה שאמרה המשנה שהנחבל צריך להישבע, זה רק במקרה שהחבורה נמצאת במקום שהנחבל יכל לחבול בעצמו (= כגון ביד וכדו'), אבל אם היא במקום שהוא לא יכול לחבול בעצמו (= כגון בגב) הרי הוא נוטל את דמי הנזק ללא שבועה, כיון שברור הדבר שחבירו חבל בו.

קושיא: וניחוש דלמא בכותל נתחכך: והרי יש לחשוש שמא הוא חיכך את גבו בכותל וחבל בעצמו.

תירוץ: תני רבי חייא: מדובר שהעדים מעידים שהוא נכנס לבית חבירו כשהוא שלם בגופו, והוא יצא חבול, כגון שיש לו נשיכה בגבו ובמרפקיו, שהרי הוא נחבל ע"י נשיכת שיניים ולא ע"י חיכוך כותל, ובהכרח שחבירו חבל בו.

קושיא: ודלמא אחר עביד ליה: ואולי בכלל מישוהו אחר חבל בו ולא מי שהוא תובע אותו?

תירוץ: דליכא אחר: מדובר שלא היה מישוהו נוסף איתם.

*

למדנו במשנה - וכשנגדו חשוד [וכו'] (= וכשנגדו חשוד על השבועה כיצד, אחת שבועת העדות ואחת שבועת הפקדון) **ואפי' שבועת שוא:**

שאלה: מאי 'אפילו' שבועת שוא? **תשובה:** לא מיבעיא קאמר: כוונת המשנה שלא רק אם הוא חשוד להישבע על דברים שיש בהם כפירת ממון שהוא רע לשמיים ולבריות, אלא אפילו אם הוא חשוד רק על כפירת דברים סתם, שאין בהם הפסד לחבירו, והוא רע רק לשמיים, בכל זאת לא נאמן בשבועה.

קושיא: וליתני נמי שבועת בטוי: א"כ שהמשנה תאמר גם שאם הוא חשוד על 'שבועת בטוי' (= שנשבע לעשות משהו להבא ולא עשה) אינו נאמן.

תירוץ: כי קתני: המשנה הביאה רק סוג שבועה שבשעה שהוא נשבע הוא נשבע לשקר, אבל בשבועת ביטוי בשעה שנשבע הוא חושב לקיים את שבועתו, ואם אח"כ הוא עבר עליה זה מפני שתקפו יצרו, ואינו חשוד משום כך להישבע לשקר.

קושיא: תינח אוכל ולא אוכל, אכלתי ולא אכלתי מאי איכא למימר? כלומר התירוץ טוב במקרה שהוא נשבע לעתיד 'אוכל ולא אוכל', אבל אם הוא נשבע לשקר 'אכלתי ולא אכלתי' שהיא שבועת ביטוי לשעבר, הרי בשעה שהוא נשבע הוא נשבע לשקר, ומדוע אינו נפסל משבועה?

תירוץ: תנא שבועת שוא וכל דדמי ליה: המשנה אמרה 'שבועת שוא' וכל מה שדומה לזה, ואכן אם הוא נשבע לשקר 'אכלתי ולא אכלתי' הרי הוא נפסל משבועה.

*